

ANNA ÉLETE

Anna szép kislány volt, égőszemű, vidám kedvű, kis fekete copfja a lapockáját verdeste. Világoskék szoknyában, fehér babos blúzban, kapcsos lakkcipőben járatta édesanyja. Apja egy, a Pécs melletti Zichy-birtokot bérelte, hajószerű hosszú házban laktak, melyet kétévente újra fehérre meszeltek a festők. Mire tizennégy éves lett – közben zajlott a háború – megszületett hatodik testvére is, a kerekkepű Juliska. Így hát ha a családi képhez 1946-ban felálltak, a nagy bajszú István édesapja és a sportos karcsúságát megőrző édesanyja között orgonasípok formájában mosolygott két fiú és négy lány a lencsébe.

Az oroszok bejövetelét, a németek eltakarodását a nagy, nyolcablakos pécsi házban élték át. A Zichy-birtokot földaraboltatta Nagy Imre fölművelési miniszter, István gazdász diplomájával egy üres év után elszegődött egy állami gazdaságba. Közben eladogatták a tehetős – azóta elhalt – nagyszülők festményeit, csupa magyar nagymester műveit, hogy jusson kenyérre, zsírra, szilvás gombócra.

Anna, mint kis nagylány a főzésbeli tehetségét úgy kamatoztatta, hogy nagybátyjától kapott vadnyúlból pástétomot csinált, sőt a barátta vált nevelőnő segítségével megtanulta elkészíteni a tortát. Ez nem egyszerű csokoládés vagy kávékrém torta volt, piskótatésztából és kimagozott élő cseresznyékkal feldíszítve, hanem mindezek kombinációja vaníliamártással leöntve és tejszínhabbal megbolondítva.

A város megszállásában a V.-ék háza is részt vett, de szerencsésen. Náluk szállásolták el a szovjet városparancsnok helyettesét, egy bizonyos Tigran Eseian ezredest, aki örmény volt és kulturált, felfedezte, hogy a V. család egy ágon ugyancsak örmény, és így famulusai még egy karórával sem károsították meg Anna szüleit.

Annával történt azonban egy baleset. Az udvaron, a hatalmas vadgesztenyefa alatt megbotlott egy kőbe, orra esett és kitörte első két metszőfogát. Bár a fogorvos pótolta az eredeti fogakat – ahogy Anna mondta – „két csitiscuki foggal”, a lány hamva s szépsége, részben a lélektani trauma miatt megcsorbult.

Egyházi iskolába járt az első négy gyerek, amíg lehetett. De hát a katolikus iskolákat államosították, és az azt pótló állami iskolában egy diákgyűlésen kihirdették, hogy a hercegprímás hazaáruló. Anna mélyen vallásos volt, aki a világért sem mulasztott volna el egy vasárnapi misét vagy a gyónást, és a szentáldozást. A bíborost mondhatnók személyesen ismerte, mert ő a denunciació előtt egy évvel a Mária- napokon Pécsen járt, az előtte sorban álló lányok között Anna is bársonyszoknyás ünneplőjében feszített, és a hercegprímás az ő fejére is rátette áldó kezét. Mi több, az országot átprésztázó pereket és álpereket szülei, volt tanárai is vitatták, kárpálták, és ő méltán érezte azt, hogy ki kell állnia (azaz vonulnia) az igazságért. Elhagyta a termet. Azonnal kicsapták az iskolából, és vele együtt azt a tizenegyet is, akiknek a nyolcszáz főből akadt elég bátorsága (gyarló hite), hogy Annával együtt tiltakozzanak. Múltak az évek. Anna egy MÁV-irodában helyezkedett el. Megtanult, úgy-ahogy, könyvelni és gépelni. Egy a családhoz közel álló família csemetéje, a kefehajú egyetemista, Laci udvarolt neki. Hétvégeken kirándultak a Mecsekbe, no nem kettesben, hanem velük tartott a kirúgottak csapata, valamint egy ferences atya, aki a rend szétszórása után gyári munkás lett.

Annát rémálmok gyötörték. Hallani vélte a beidomított diákok ütemes üvöltését: Vesszen Mindszenty, vesszen Mindszenty!

Aztán 1952 augusztusában valami szörnyűség történt. Éjjel kettőkor betörték a nyolcablakú ház délről második ablakát, az üvegcserep közt bemászott négy ávos katona, Anna testvéreit, édesanyját az ágyukhoz szorították, Annát megbilincseltek, elhurcolták.

A budapesti ÁVO-ra került, onnan, elítéltként Kalocsára. Barátai, köztük Laci, Vácra. A még az évben sorra kerülő tárgyaláson kiderült, hogy Anna és barátai a rendszer megdöntése érdekében szervezkedtek, a kirándulásokra fegyvert is vittek, és az erdő elhagyott tisztásán a célba lövést gyakorolták. Annának nem volt fegyvere, így csak 15 évet kapott. Lacinak volt, de ő két évvel, alig hihetően megúsza. Édesanyja, egy ismert belgyógyász lefizette az ügyészt és a bírót. A kettejük taksájáért egy házat lehetett venni akkoriban. Laci kiszabadult, befejezte az egyetemet és kultúrmérnök lett.

Anna nem keseredett el a börtönben. A szomszédos cellában barátnők ültek, ítélethirdetése után dolgozhatott

a varrodában – előbb-utóbb megtanult takarosán varrni. Kis keresetükből a lányok pótélelmiszereket vehettek, így sorra került, pótanyagokból, az utánzott torta megalkotása. Anna cellatársainak elmesélte egész családját, összes szeretteit. Származásuk miatt egyikük sem kerülhetett felsőfokú tanintézetbe. Ifjú István traktoros lett egy gazdaságban, Helena, a Bajor Gizi szépségű hűg egy autójavító irodájában helyezkedett el, Zsiga még középiskolás volt előmeneteli remény híján, a kicsi iskolás lányok otthon segítettek a háztartásban, és mindkettő megtanult kötni. Anna lelkesedéssel beszélt – mint titkos jegyeséről – Laciról. Arról is, hogy a fiú, akkor még szabadon, az utolsó egyetemi évében ételt szolgált fel a menzán, dupla adagokért. Így nyerte el a következő szólást társaitól: Timeo Ladislas et dona ferentes. (Tartok Lacitól, még ha ajándékot hoz is.) A börtöntársnők Anna nagymamájától hallott mondasát kedvelték leginkább. „Az Isten tökéletesre teremtette a világot, de hogy el ne bízzuk magunkat, elhelyezte benne a szúnyogot.”

Nagy Imre miniszterelnöksége idején enyhültek a börtönviszonyok. Megnövekedtek a napi kenyéradagok, sűrűbb lett a leves, hosszabb a napi séta és megkészsereződtek a beszélők. Anna repesve értesült Laci kiszabadulásáról – „póterre ment” kommentálták a cellatársak, és nem tartotta lehetetlennek, hogy az ő büntetését is leszálítják. Azt azonban sem ő, sem társai nem várták, hogy 1956 októberének végén kinyílnak a börtönajtók és kiszabadulnak valamennyien, ők, a politikaiak, de velük együtt a csövesek, a közbüntényesek is. Anna szabadulását annak tudták be (annak is!), hogy már egy esztendeje minden este, lefekvéskor, az ő vezetésével elmondtak egy tized rózsafüzért. (Azok is kiszabadultak, akik már a harmadik Üdvözlégy Máriánál elaludtak.)

Szabadulási ünneplésre összegyűltek valamennyien, de az egykori kivonulókhöz Laci nem csatlakozott. Édesanyja, aki fiát megvesztegetéssel kiszabadította, azt is kibeszélte, hogy Anna és Laci valójában unokatestvérek. A doktornő szerint Anna édesanyjának fivére: Iván a Laci természetes apja. Annában összeomlott minden életöröm, emberek közé nem ment, napokig sírt szobájában.

Közben a forradalmat vérbe tiporták. Testvéröccse, István Kanadába készült átmenni a félig lezárt határon, de nővérét hiába hívta magával.

„Ottawában nem ehetek igazi halpaprikást”, mondta Anna kézlegyintve, és megmaradt a MÁV-irodában. „És ha ismét visszavisznek téged a fogdába?” Anna mosolygott: „Száz és száz időszerűbb bűnöst fogdosnak majd őszre helyettem.”

Igaza lett. Nekiállt, hogy ötvenkettőben megszakított tanulmányait magánúton folytassa. Most már Pesten, ahol beteg és vak apai nagybátyját ápolta. Amikor a nagybácsi évek múltával elköltözött e földi világról, Anna megörökölte a bácsi pesti lakását. Már elmúlt harmincöt éves – ez az asszonyélet fele is? – „amikor egy jámbor udvarlója is akadt a fővárosi MÁV-iroda egyik előadójának csendes személyében. Egy év hűséges udvarlás és névnap virágcsokrok és bonbonok nyomán Z. János megkérte V. Anna kezét.

– Nagyon kedvelem magát János, de házasságunk lehetetlen – adta ki a férfi útját szelíden Anna.

– És miért?

– Mert maga elvált ember. Krisztus egyháza tiltja, ha a felek élnek, a második házasságot.

A megörökölt lakáshoz egy kis pénzmag is járult. Ebből rendeztek Anna testvérei számára születésnap vacsorákat. Mikor Zsiga leérettségizett krampampulit kapott, a kedvencét, névnapjára Helena habos kakaót ánizslítkörrel megvadítva. Más alkalommal előkerült a baranyai pecsenyepaprika, a borjúrolád mustárszósszal és a dióval megtűzdelt birsalmasajt. Anna az ízekhez csatolva idézte Bea néni mondasát: „Bár nem azért élünk, hogy együnk, de Krisztus urunk se csak kútvizet ivott és maceszt evett a kánaáni lakodalomban.”

Mindannyian átéltek egy súlyos gyásznapot. István, Anna édesapja egy motorszerencsétlenség áldozata lett. Annának hetekig elment az étvágya, kis testének feszes húsából leadott öt kilót. Volt rabtársai látogatták. Vittek neki női szeszélyt, a kedvencét, habcsókot, méhsört. Eljött az idős atya, a volt szerzetes, ki annak idején írásban is ellenezte a fegyveres ellenállást. Ezért csak négy év börtönbüntetést kapott. Az ősz pap Anna lakásában összehívta az elérhető kivonultakat, ott, a két szoba egyikében lelkigyakorlatot tartott, míg a másikában mindegyiket meggyóntatta. Annának felajánlotta, hogy a közeli lelkészségen karitatív munkát végezzen.

A nő tehát azontúl kétszeres munkát végzett: nappal a MÁV-nál dolgozott az irodában, este és hétvégeken a lelkészségen. Szeme körül megszapordtak a szarkalábak. Korán őszült. Finom kézfejen a bőr megráncosodott. Hangja azonban erős maradt, mint a táborigyűlés, ha kimondta az igazságot, s mint a tárogató, ha az elmúláson elmerengett.

A világ rendje az, ha előbb a szülők mennek el, s utódaik őket siratják. Anna édesanyja egy örökölt szívbaj áldozata lett, hatvanhét éves korában. Férje mellé temették. Anna a temetésre autóbusszal utazott le Pécsre, feketében, ugyanúgy vissza, egy a sírhant mellől szakasztott elhervadt rózsával imakönyvében. Azt gondolta, és testvéreinek azt is mondta, hogy bár a halál elvált bennünket, nem a megboldogult az emigráns, hanem mi vagyunk azok, az elhagyottak. Aztán majd egyszer találkozunk, egyesül a nagy család.

Mikor bánatából magához tért, két utazást tervezett. Elsőnek látni akarta Jézus lábnyomát Galileában. A Genezáreti tó partján kibérelt egy kis faházat, ott lakott egy hétig, és mindennap megfürdött a tóban. Egyszer a halászok megajándékozták három hallal. Az egyik pietrini, Szent Péter-hal, ezt a sütőben kellett megsütnie, hogy szívós bőre lejjön.

Aztán két évvel később a kuporgatott pénzből elrepült Örményországba, ősei földjére. Az Ararátra is felkapaszkodott: félig. Hozott is onnan egy megkövült fadarabot „talán éppen a bárka habdeszkájából” mesélte unokaöccseinek, unokahúgainak.

Eliramlik az élet. Kitört – ezúttal tartósabban – a szabadság. Nem mámorban úszott az ország, hiszen a megszálló csapatok még jó ideig birtokolták a haza szögleteit és rongálták a kaszárnyákat, hanem tere nyílt a tágabb lélegzésnek, lélekzésnek. Megnyíltak a határok, egyelőre a kiskapukon kellett átférközni és az útleveleket kellett világra szólóan érvényesíttetni. Annát meglátogatta egy távoli rokona Kárpátaljáról. Ő a viszontlátogatás során megdöbbsent a szinte közép-keleti szegénységen, így éltek az arabok az izraeli táborokban, amit ott tapasztalt. Visszatérve elkezdett gyűjteni egy kárpátaljai plébánia javára. Az ottaniak a pénzt, de a kapott ruhákat és a tanzsereket is kiosztották az azokra rászorulóknak. Anna nyugdíjba vonult a MÁV-nál, fele idejét a Kárpátok egyik völgyének egy kis falujában töltötte. Többek között gondozásába vett egy kesefejű kamasz gyereket, Ferit, aki talán, a lélek útjain az egykori Lacira is emlékeztette. Az is lehet, hogy arra gondolt, Feri lehetne az ő és Laci meg nem született gyereke. Anna Pécsre hozatta Ferit, középiskolába járatta és pénzt hozó munkát is szerzett neki. A fiú idővel jelesen érettségizett, az egyetemen diplomát szerzett, majd megnősült. Anna a tortával kedveskedett neki az esküvőjén.

Történt, már az új évezredben, hogy egyik unokatestvérétől tudomást szerzett Annáról egy külföldi kulturális államtitkár. Egy őszi délután feleségével és Anna egyik rokonával karöltve meglátogatták őt a pesti lakásban. Megcsodálta a falon lógó Vasarely- és Prokop-képeket, megkóstolta a kuglófot és a habos kakaót, és meghallgatta az idős hölgy szájából annak élettörténetét. A rokon fordított. Az államtitkár feleségének szeme nedvesen fénylett.

Anna olyan szerény és visszafogott volt, hogy amikor már veréb nagyságúra zsugorodott, és láthatóan nagyon szenvedett, akkor is alig panaszkodott. Kórházban érte a halál, az onkológián.